

برگی زرین در تاراج خزان

دوره دوم ضبط صفحه در ایران ، که از سال ۱۳۰۵ شمسی آغاز شد ، نقطه عطفی در ثبت و ضبط آثار موسیقایی گذشتگان این مرز و بوم به شمار می آید. گر چه موسیقی ضبط شده در صفحات این دوره ، نسبت به دوره قبل ، بیشتر برای توده ی مردم و در بر گیرنده مضامین عام تری است ، لیکن بدلیل گسترش بیشتر صنعت گرامافون و ضبط صفحات آن و رقابت کمپانی های متعدد - بر خلاف دوره اول که در ایران ، محدود به کمپانی گرامافون انگلستان است - توانسته رنگ و بوی بیشتری به خود گیرد و از تنوع بالایی برخوردار باشد. حضور خوانندگان و نوازندگان متعدد در این دوره و گرایش بیشتر آنان به ضبط آثار موسیقی در صفحات گرامافون - که قطعاً جنبه تجاری آنرا نیز نمی توان نادیده گرفت - موجب شده تا تعداد آثار ضبط شده در این دوره ، بیش از دوره قبلی باشد. همین امر سبب گشته تا هنرمندانی که در شهرستانهای دور و نزدیک ، صاحب شهرتی بودند نیز ، برای ضبط صفحه به پایتخت آمده و تعدادی اثر، ولو اندک از خود به یادگار گذارند. هنرمندان فراوانی را می توان یافت که نامشان ، چه به عنوان خواننده و چه نوازنده ، بر روی تعداد انگشت شماری از صفحات این دوره ثبت شده است. در این میان ، گاه به نام افرادی طراز اول و صاحب سبک بر می خوریم که به دلایلی تمایل به ضبط صفحات بیشتری از خود نداشته و یا موفق به این کار نشده اند.

بی اغراق ، یکی از درخشانترین صداهایی که از این دوره به یادگار مانده است ، آثار روانشاد رضاقلی میرزا ظلی است. تاریخ تولد وی را سال ۱۲۸۶ شمسی می دانند . ظلی در خانواده ای چشم به جهان گشود که از کودکی در آن ، سخن از ادب و هنر بود . پدرش شاهزاده احمد میرزا و برادر بزرگش شاهزاده علیقلی میرزا ، از دوستداران هنر و هنرمندان بودند و رضاقلی میرزای خردسال ، در چنین محیطی پرورش یافت . هنوز چند سالی از نوجوانیش نگذشته بود که پدر را از دست داد و تحت تکفل برادر بزرگ خویش ، در آمد . تحصیلاتش را تا کلاس دوم متوسطه ادامه داد و سپس به استخدام اداره تلفن در آمد . چندی هم در مدرسه زرتشتیان تهران در سمت آموزگاری خدمت کرد و از سال ۱۳۱۰ کارمند بانک ملی ایران شد که تا آخر عمر نیز در این موسسه مشغول به کار بود . تاریخ شروع آموزش آواز ظلی بر ما روشن نیست ،

ولی مسلما تا قبل از حدود سالهای ۱۳۱۰ شمسی نزد دو استاد مسلم آواز ، تعلیمات خود را تکمیل کرده است. شادروان ابوالقاسم عارف در شهر رشت و ابوالحسن خان اقبال (اقبال السلطان) در تهران^۱ . وی را تنها شاگرد شناخته شده عارف در آواز دانسته اند (چگونگی این آشنایی و آموزش آواز نیز تاکنون بر ما روشن نشده است) .

در آن سالها هنر تئاتر ، به تدریج رونق گرفته بود و هنرمندان بسیاری نیز به آن گرایش پیدا کرده بودند . اجرای اپرتهای ، نمایشنامه ها و تابلو موزیکالها ، این امکان را فراهم آوردند تا هنرمندان موسیقی نیز در کنار هنر پیشگان تاتر، به اجرای برنامه بپردازند. شادروانان: بانو ملوک ضرابی، استادان ادیب خوانساری ، اسماعیل مهرتاش ، سید جواد بدیع زاده و بسیاری از هنرمندان شناخته شده آن زمان ، به همکاری با موسسات و سالنهای نمایش و تئاتر پرداختند و حتی به عنوان بازیگر در برخی برنامه ها حاضر شدند که با استقبال روز افزون توده مردم مواجه شد. ارکستر مدرسه عالی موسیقی - به

لیلی و مجنون	از امشب
<p>آقای ارباب الاطون شاهرخ مسبو تا لرك آقای حاج علی اکبرخان عهنای آقای هدرت منصور مادام کرانی مجمع تا ترال طهران ماد موازل لرتا مزم دیوان فکری آقای رضا للی میرزاظلی شعبه نمایشگاه زر تشتیان شب عید فطر از سه قران الی بانزده قران هر روز از ساعت ده صبح تا شب نمره اعلان ۲۰۲۰</p>	<p>قلم کی ؟ دکورهای آنرا کی نقاشی کرده ؟ آهنگ های آنرا کی ساخته ؟ اشعار آنرا کی گفته ؟ در حضور این سلام کی میرقصد ؟ توسط کدام هیئت ؟ دل لیلی برعهده کی است ؟ دل مجنون بر عهده کی است ؟ کی می خواند ؟ کجا ؟ چه شبی ؟ قیمت بلیط چند است ؟ گیت برای فروشی بلیط چه وقت بازاست ؟ نمره اعلان ۲۳۶۸</p>

1310_11_13

1311_12_10

نمونه آگهی های
روزنامه ی اطلاعات

امشب است و فردا شب
اپرت مجل و
باشکوه

قران ارسلان رومی

توسط جمعیت تکبسا
باشترک محمود آقا ظهیرالدینی و آواز
رضا قلی میرزا ظلی و بالت مادام اتوردیوسو
آلبارسون
نمره اعلان ۶۶
از شب جمعه سری دوم شروع خواهند شد *

1312_01_15

یگش بیداد حافظ

ساز- آواز- تابلو موزیکال - رقصهای بی نظیر - تاتر
و مخصوصا تجسم زندگانی شاعرانه حافظ بادکور هائی مجلل
بشکرت دوخواننده نامی روح انگیز خانم
و رضا قلی میرزا ظلی
کنسرت باشترک آقاهاں خالقی و پرویز ایران پور
یک عده از موزیسین و آکتر های ماهر
شب جمعه ۱۷ دی ماه ۷ بعداز ظهر در سالن سینما سه
نمره اعلان ۲۸۹۶

1310_10_17

سرپرستی استاد وزیری - در کنار ارکستر جامعه باربد و دیگر گروههای موسیقی به اجرای برنامه های متعدد ، مانند تابلوهای موزیکال ، نمایش هایی از زندگی شاعران بزرگ ، به تصویر کشیدن داستانهای ادبی عاشقانه و اپرتهای اجتماعی- سیاسی در کنار کنسرتهای متعدد موسیقی ، می پرداختند.

1_ البته شادروان مشحون در کتاب ارزشمند خود (تاریخ موسیقی ایران) وی را از شاگردان عبدالله حجازی می داند. (ص ۶۶۷)

در این زمان ، رضاقلی میرزا ظلی نیز ، که آوازه شهرت او ، به سراسر پایتخت و بلکه شهرستانهای بزرگ و کوچک اطراف رسیده بود ، به جرگه هنرمندان تئاتر پیوست و با خواندن آواز در این برنامه ها ، به رونق نمایشها افزود. نمونه های بسیاری از اعلانهای مربوط به شرکت وی در این برنامهها را می توان ، میان سطرهای روزنامه ها و مجلات آن دوره یافت .

شهرت کنسرتها و برنامه های متعدد ظلی ، کم کم در سراسر کشور پیچید و کمپانی های ضبط صفحه را بر آن داشت تا صدای منحصر به فرد وی را در صفحات ۷۸ دور ، ضبط کنند. قرعه به نام

کمپانی انگلیسی کلمبیا افتاد و این کمپانی در مرتبه ی دوم ضبط صفحاتش در تهران ، درسال ۱۳۱۲ شمسی ، مجموعاً تعداد ۲۳ روی صفحه (track) از صدای ظلی به همراه ساز دیگر اساتید مطرح آن زمان ضبط کرد^۱ و پس از تکثیر، در اسفند ماه همان سال ، برای فروش به تهران (تجارتخانه برادران ارسطوزاده در خیابان لاله زار، کوچه رفاهی) فرستاد. این صفحات در مایه های شور ، ابوعطا ، افشاری ، بیات ترک ، همایون ، بیات اصفهان ، سه گاه، چهارگاه، نوا (پرای پروانه) و ماهور ضبط شد. اختصاص ۶ روی صفحه به اجرای یک اپرت دو صدایی که از ساخته های مشیر همایون و به همراه بانو فرح انگیز ضبط شده ، می تواند از موارد نادری باشد که یک آواز خوان طراز اول مرد به اجرای این گونه ی موسیقی مردمی تر پرداخته است . دراین

The Famous
Columbia
PORTABLE

نابندگان کلمبیا با تحمل مخارج گزاف آرتیست های برجسته انتخاب و منحصر اکثرات میکند

آقای مشیر همایون آقای صبا - آقای معروفی
آقای استوار - آقای منصوری - آقای مختاری -
آقای رضاقلی میرزا - آقای نوزاد - مادام لازاریا
ققازی - فرح انگیز خانم - خانم روح بخش

از معرفی سایر خوانین محترمه خودداری میشود

صفحات آرتیست های فوق که متضمن
بهترین آهنگ و اشعار استوار شده

نبره اعلان ۳۹۰۰

1312_12_16

صفحات استادان صبا ، مشیر همایون و احمد عبادی ، ظلی را همراهی کرده اند. در تمامی آثاری که ظلی به همراهی مشیر همایون با اجرای آواز پرداخته است ، در ابتدای صفحه ارکستری متشکل از مشیر همایون (پیانو)، موسی معروفی (تار)، نوزاد و گاهی هم صبا (ویلن)، سلیمان روح افزا (ویولا) و مهدی غیائی (ضرب) به اجرای پیش درآمدهایی پرداخته اند که اکثراً دو ضربی است و احتمالاً می بایست ساخته ی طبع مشیر همایون شهردار باشد.

1_ متأسفانه چهار روی این صفحات (پرای پروانه ، قسمتهای اول - دوم و پنجم - ششم) به هنگام تولید قالب دچار مشکل گردید و تکثیر نشد.

شماره صفحه	عنوان اثر	نوازندگان همراه	شهر	تیت شاعرانه	مات زمان دو روی صفحه	شماره قالب
GP ۱۴	آواز بیات اصفهان	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	فرصت شیرازی	دینار روی تو و داندان چنان مطلب ماست	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۶
GP ۱۴	بیات راجع	پیانوی شیرهمایون شهردار	ادامه ی غزل	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۷
GP ۳۳	ایرانی پروانه، پروانه و خسرو (۳) _ نوا	ارکستر (با همراهی بانفوح انگیز دوصحایی)	سعدی	تو کجایی و چه ایمنی که چنین خوب خواهی	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۴۵
GP ۳۳	ایرانی پروانه، پروانه و خسرو (۴) _ نوا	ارکستر (با همراهی بانفوح انگیز دوصحایی)	سعدی	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۴۶
GP ۲۱	بیات ترکی	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	سر تسلیم بپایم به حکم و رایت	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۶۱
GP ۲۱	شکسته ی ترکی	پیانوی شیرهمایون شهردار	ادامه ی غزل	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۶۲
GP ۲۴	آواز ضرور	سه تار احمد حیدری	همه هست آرزوم که بنییم از تو رویی	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۷۹
GP ۲۴	آواز شهباز	سه تار احمد حیدری	فصحی آرامان شیرازی	همه هست آرزوم که بنییم از تو رویی	۱۳۳۰ دقیقه	WO ۸۰
GPX ۸	القتار	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	لا باالی چه کند دفتر داناتی را	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۳۳
GPX ۸	عراق، رهاب	پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۳۴
GPX ۴	آواز سه گانه	ویدلی ابوالحسن صبا	سعدی	ای خوشا عاشقی و مستی و بی پروایی	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۳۷
GPX ۴	مخالف	ویدلی ابوالحسن صبا	سعدی	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۳۸
GPX ۵	آواز چهارگانه	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	غیب زلفان مکن ای زاهد پاکباز سرشت	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۳۹
GPX ۵	حصار، مخالف	پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۰
GPX ۶	آواز همایون	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	بنیم که شهوه ی شهوم به عشق ورزیدین	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۱
GPX ۶	بیباد	پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	ادامه ی غزل	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۲
GPX ۷	ابوعطا	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	بنیای زندگی ای دوست رو به ویرانست	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۳
GPX ۹	آواز ماهور	ارکستر (مقدمه) _ پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	هر کسی را نتوان گفت که صاحب نظر است	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۴
GPX ۹	دلکش (احتمالاً)	پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	احتمالاً ۱۳۳۰ دقیقه - به نقل از تاریخ تحول	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۵
GPX ۹	دلکش (احتمالاً)	پیانوی شیرهمایون شهردار	سعدی	ضبط موسیقی - ص ۲۱۴	۱۳۳۰ دقیقه	WOX ۴۶

نمونه هایی
از صفحات
کمپانی
کلمبیا

از مجموعه ی جناب منصور ، با سپاس از ایشان

اما صفحات منحصر به فرد دیگری از آواز ظلی در مایه های دشتی و ابوعطا، به همراهی تار، تارباس و ویلن در دست است که احتمالاً در کشور عراق، حدود سال ۱۸-۱۳۱۷ شمسی ضبط شده اند. ضبط این صفحات در سفری که به اتفاق بانو روحبخش و تنی چند از نوازندگان (و احتمالاً اسماعیل مهراثش) به عراق صورت گرفته، ضبط شده است^۱. مانند صفحه ای در مایه ی دشتی و عشاق (اوج) که با تار بشیر حامیان (یا امیر خرمیان؟) همراه است (اطلاعات شفاهی) و سبک تار نوازی بسیار نزدیک به استاد مرتضی نی داوود می باشد و شاید نوازنده فوق از زمره شاگردان آن استاد بوده است. شاهد مایه، نت Re، مدت زمان دو طرف صفحه ۶/۱۵ دقیقه (صفحات ۲۵ سانتیمتری) و اشعار از رباعیات خیام انتخاب شده است. جالب آنکه نوازنده تار در ابتدای صفحه، چهارمضرب معروف استاد رضای محجوبی (۱۲۷۷-۱۳۳۳) را که در مایه دشتی است - و بعد ها توسط استاد صبا تکمیل و به قطعه کاروان معروف گشت - نواخته است^۲.

یافته‌ی جناب سالک _ با سپاس از ایشان

نمونه ی دیگر، صفحه ی ابوعطا و حجاز است با شاهد نت Do، غزلی از حافظ با مطلع :
(روزگاریست که سودای بتان دین من است) و مدت زمان ۶/۳۴ دقیقه، با چهار مضربی در مقدمه‌ی ابوعطا با ویلن آغاز می گردد و نوازندگان در روی دوم صفحه (حجاز)، با همراهی تارباس و ویلن به آواز

1 - خاطرات بدیع زاده، ص ۲۳۵

2 - از این نوازندگان نیز اطلاعاتی در دست نیست، ولی به هر حال می توان امید داشت که در آینده، آثار گمنامانی از این قبیل که در تاریخ ضبط صفحه، کم هم نیستند، یافت شده و اطلاعات کاملی از جزئیات زندگی آنها بدست آید. چنانکه استاد قوامی که ازدوستان ظلی بوده است نقل می کند که: نواری نیم ساعته از یکی از بهترین اجراهای زنده مرحوم ظلی داشتم. اجراهایی که با صفحات هشت دقیقه ای قدیمیش قابل قیاس نبود. این اثر روی نوار سیمی که آن سالها تازه به ایران آمده بود ضبط شده بود. دکتر علینقی کنی که با دربار نسبتی داشت، با لطایف الحیل آنرا از دست من خارج کرد و دیگر نمونه آن نوار منحصر به فرد، دیده نشد. ظاهراً وی این کار را برای خوشامد اشرف پهلوی انجام داده بود که می گفتند به آواز ظلی علاقه مند است. (مجله آهنگ، شماره چهارم)

ظلی پاسخ داده اند . (احتمال نواختن تارباس توسط استاد مهرتاش در این سفر تا حدود زیادی می تواند محتمل باشد چرا که چند سال پیش از ضبط این آثار ، در صفحات جامعه بارید که توسط کمپانی هیز ماسترز ویس در سال ۱۳۱۲ ضبط شده نمونه ی جواب آواز با تارباس موجود است: صفحه 159 GF، آواز ماهور و دلکش ، بانو ملوک ضرابی)

از سال ۱۳۳۸ شمسی که با تولید صفحات ۴۵ دور ، نسل صفحات ۷۸ دور به پایان رسید برخی از کمپانی ها در بدو امر اقدام به انتقال بعضی از صفحات نسل قبل بر روی فرمت جدید ۴۵ دور نمودند. یکی از پیشگامان این کار کمپانی موزیکال بود که به باز تولید صفحاتی از اجراهای خوانندگان تازه در گذشته ی آن روزگار (مانند داریوش رفیعی ، مهوش) که پیش از آن بر روی صفحات ۷۸ دور ضبط شده بود پرداخت. این کار در مورد آثار خوانندگان یک نسل پیش تر (مانند تاج اصفهانی) نیز صورت پذیرفت . در این میان نمونه ی تازه یافته ای از صفحات ظلی هم وجود دارد که در همان سالهای نخستین تولید صفحات ۴۵ دور ، منتشر شده است . صفحه ای با وینیل قرمز رنگ و شفاف با لیبل سرمه ای MRC (موزیکال رکورد کمپانی) با شماره صفحه ی ۳۵۷ و ۳۵۸، آواز همایون - بیداد .

بررسی مشخصات آواز رضاقلی میرزا ظلی

با پژوهش در صفحات به جا مانده از شادروان ظلی ، ویژگی های آواز او تا حدودی بر ما روشن می گردد. اما قبل از برشمردن ویژگی های منحصر به فرد صدای او ، ذکر نکته ای ضروری به نظر می رسد. به طور کلی ، آثار صوتی به جا مانده در هر مقطع زمانی ، چه در لوله های فونوگراف و یا صفحات گرامافون (از ۱۲۸۴ تا ۱۳۳۸ شمسی) و چه آثار اندک ضبط شده بر روی صفحات خصوصی و یا نوارهای سیمی و نوار ریل که بصورت بسیار محدود از برخی اساتید قدیم به یادگار مانده است ،

نمی تواند به طور کامل ، مبین و در بر گیرنده همه حالات ، ظرایف ، دقایق و مهارت هنرمندان آن دوره باشد . به عبارت دیگر نمی توان با بررسی چند صفحه مخدوش شش تا هشت دقیقه ای از ساز یا آواز هنرمندان قدیم _ آنهم با کیفیت شنیداری پایین و نقصان در ثبت تمام ظرایف صدا _ به تحلیلی جامع از طرز نواختن یا خواندن ، تکنیک های اجرایی خاص هر یک ، ترکیب جملات و یا رنگ صدا وحس و حال درونی آنها دست یافت .

آثار موجود و محدود روانشاد ظلی نیز از همین دست است . جوانی ۲۶ ساله که سالهای اوج یادگیری و پرورش صدا و معلومات خود را می گذراند ، حدود ده دوازده صفحه از صدای خود را با همراهی اساتید وقت ، ضبط کرده است ، چند سال بعد نیز به مرض مهلک سل دچار شده و هنوز چهلمین بهار عمرش نرسیده رخت عزیمت به جهانی جاودان، بر می بندد . سالهایی که اگر اینقدر شوم و جانگداز نبود ، می توانست آینده ای پر بار و کار نامه ای در خشان در هنر آواز ایران ، برای صدایی منحصر به فرد رقم بزند ولی صد افسوس . با اینهمه پس از هفتاد سال از تاریخ ضبط آن صدای جوان ، هنوز این چند صفحه ، معیار طراز اول در اجرای موسیقی ایرانی و نمونه هایی تکرار ناشدنی از بهترین آواز هاست . صدایی که بارها و بارها مورد تقلید هنرمندان و حتی اساتید بنام این مملکت بوده و هست .

ویژگیهای آوازی و صدای شادروان رضاقلی میرزا ظلی

_ آشنایی کامل به ظرایف دستگاه ها و آواز های موسیقی ایرانی و ارائه آوازهایی که بتواند در زمان اندک در بر گیرنده شالوده اصلی و گوشه های مهم هر دستگاه یا آواز باشد . (به کار گیری دانش موسیقی آوازی ، در کنار خلاقیت شخصی و صدای بی نظیر خدادادی).

_ استفاده از تواناییهای حنجره در ادای همه گونه اجزای آواز (انواع غلت ها و تحریر ها : غلت های سطحی به صورت سُر دادن صدا ، تا اشارات و تحریرهای غُنه ای ، حلقی ، دهانی ، زبانی و لبی).

_ عدم یکنواختی در اجرای تحریر ها و استفاده به جا از انواع آن (تحریر های چکشی ، انواع تکرار شونده ، صعودی و نزولی ، همچنین تحریرهایی با ضرباهنگ لنگ مانند پنج تایی و هفت تایی و حتی ابداع چند تحریر (که احتمالاً مخصوص خود اوست) و استادی بی نظیر در شکستن ریتم تحریرهای مختلف (ضرباهنگ یا متر تحریر) و تبدیل آنها به هم .

_ ایجاز سهل و ممتنع در ادای جملات آوازی و گوشه های آواز . در برخی موارد ، استفاده از یک یا چند تحریر جهت اجرای گوشه ای در یک دستگاه به جای ادای شعر : مانند گوشه مغلوب در چهارگاه و یا گوشه اوج (عشاق) در بیات اصفهان . شاید برخی دلیل این امر را مدت زمان کم برای ضبط موسیقی در صفحه بدانند ، ولی متانت اجرای شعر در آواز های ظلی در کنار موجز خواندن او ، نشان دهنده هدفمند بودن این رویه در آواز این خواننده شهیر است . این ویژگی به همراه سرعت خارق العاده در

اجرای تحریرها^۱، با حفظ شمردگی و شفافیت، آوازی بسیار سیال و روان، بدون ذره ای یکنواختی برای شنونده به ارمغان می آورد.

توجه توام به دو مقوله مهم در آواز: نغمه پردازیهای بدیع و ملودیههای زیبا در کنار دقت خاص در اجرای شعر و تکنیک های آوازی.

توجه به اشعار شعرای متاخر در کنار غزلهایی از سعدی و حافظ (بر خلاف نسل او که اغلب اشعار آوازشان از شعرای متقدم است، مگر به مناسبت خاصی).

رعایت متانت و نظم در اجرای آواز و پرهیز از هر گونه تعجیل در ادای شعر و فروگذار نکردن ذره ای از مطالب آوازی یا کلامی (چه در بیان شعر و چه در اجرای ملودی نغمات و تکنیک آواز)^۲.

استفاده اندک و با وسواس زیاد از الفاظ، اصوات و لغات مکمل آواز (مانند: وای، داد، امان، ای خدا، دوست، جانا، یارا، حبیبم، عزیزم و...) که در دوره او رواج زیادی دارد.

جهت حفظ انسجام شعر و ارائه آن، اجرای تحریر در اغلب موارد، بعد از اتمام کلام صورت می پذیرد و اگر به اقتضای ملودی آوازی، نیاز به ادای تحریر بر روی عبارتی از شعر باشد، بر روی مصوتهای بلند

آن (ا_ او_ ای) و یا در کلمات چند بخشی که دویخش پیوسته در انتهای آن، شامل مصوت بلند و کوتاه باشد، جهت پرهیز از وقفه در کلام و حفظ انسجام آن، بعد از ادای مصوتهای بلند، اجرا می شود.

فهم صحیح و دقیق اشعار و تاکیدات کلامی آنها و تمرکز ملودیههای ناب و تحریرهای به جا بر آن، جهت بیان هر چه کامل تر شعر و انتقال مفهوم آن به شنونده.

نکته بسیار مهمی که در تمام موارد فوق باید لحاظ کرد حفظ شفافیت، رنگ (تیمبر)، گرمی و زنگ خاص صدای ظلی، چه در اوج و چه در بم، چه به هنگام ادای شعر و چه در اجرای تحریرهاست

که در کمتر حنجره ای وجود دارد. این ویژگیها را هم در آواز شور (شاهد مایه: la_ راست کوک) و هم در آواز چهارگاه (شاهد مایه: do_ چپ کوک) می توان به وضوح شنید.

ظلی با شادروانان عبدالعلی وزیری، غلامحسین بنان، حسین قوامی، تفکری و بحرینی پور دوستی دیرین داشت. وی در تهران با یکی از بستگان خود ازدواج کرد، که در مدت کوتاهی به متارکه انجامید.

افسوس که تقدیر گریز پای، نتوانست شهرت روزافزون و آوازه نام آوری چون ظلی را به خود ببیند. جان نحیف و نزار ظلی در سن سی و یک سالگی (۱۳۱۶) به آتش سل گرفتار شد و دیری نپایید که

پزشکان خواندن آواز را برای سلامتی او مضر تشخیص دادند، ولی چه سود که شوق فراگیری و آموزش ظلی، هنوز در ابتدای راه پر پیچ و خم تعالی موسیقی بود و روح جستجوگر او، با این بهانه ها از پای

نمی نشست.

1_ به کمک اندازه گیری سرعت تحریرهای ظلی با رایانه، گاه تعداد ضربات تحریر به هشت الی نه تکیه در ثانیه می رسد.

2_ به طور متوسط در هر طرف صفحه از دو بیت شعر برای بیان اجزای آواز استفاده می کند.

سرانجام ، پزشکان جهت بهبود وضع بیماری و تغییر آب و هوا ، دستور به مسافرت دادند . ظلی ابتدا به اراک و مدتی هم به همدان رفت (۱۳۲۰) و در آنجا مجددا ازدواج کرد که حاصل آن دوفزند پسر بود. اما روح رنجور او طاقت دوری از آشنایان و دوستان را نیاورد و به تهران بازگشت. خانه ای در شمیران گرفت و آنجا را برای سکونت برگزید. مدتی از رنج بیماری آسوده بود ولی پس از مدتی ناراحتی‌های پی در پی ریوی رو به وخامت گذاشت و توان زندگی را از وی سلب کرد تا آنکه به بیمارستان بانک ملی منتقل شد .

ظلی پنجشنبه ، یازدهم بهمن ۱۳۲۴ ، ساعت ۱۱ شب در بیمارستان بانک ملی در حالیکه سی و هشت سال بیشتر نداشت و فرزندانش یک سال و نیمه و نه ماهه بودند ، جان خسته‌اش را به جان‌آفرین تسلیم نمود . جنازه اش چندی در بیمارستان ماند و در روز دوشنبه پانزدهم بهمن در امامزاده عبدالله شهر ری به خاک سپرده شد .

بگشینه چهاردهم بهمن ماه ۱۳۲۴

آئینی های شیت

درگذشت خواننده بزرگ و مشهور

رضا قلی هیرزای ظلی

باعث ماتم و ادویه کلیه هنرمندان است . ما بازماندگان آن مرحوم و عموم هنرمندان کشور با تازی بی پایان تسلیت عرض میکنیم مجلس یاد بود بعد از آنگهی میشود ۱۱۱۸۳-۲ از طرف هنر پیشگان تاشاخانه فرهنگ تهرکی سزاهد

دوشنبه یازدهم بهمن ماه ۱۳۲۴

ظلی خواننده مشهور درگذشت

آقای رضا قلی میرزا ظلی هنرمند و خواننده مشهور دارمانی را بدرود گفت و مراسم تشییع جنازه او از بیمارستان بانک ملی با حضور آقای ابتهاج و کارمندان بانک حمل آمد

روز چهارشنبه (پس فردا) که مصادف با هفته آن مرحوم است عموم آشنایان قید و ارباب هنر و علاقه مندان از ساعت سه بعد از ظهر در امامزاده عبدالله حضور خواهند یافت . در رادیو تهران نیز باین مناسبت روز همین جمعه برنامه ای از صفحات و آوازه ای هنرمند قید اجرا خواهد شد .

هشتمه یست و سوم بهمن ماه ۱۳۲۴

از رجا ، محترم و هنردوستان و هنر پیشگای که در اقامه موت شادروان هروشه فقید مرحوم رضا قلی میرزا ظلی باناسیس و شرکت در مجلس تدکیر ابراز همدردی نموده و روح پاک آن فقید را شاد نمودند بویژه حضرت آقای ابتهاج مدیر کل محترم بانک ملی که وعده فرمودند وفدگی کودکان صغیر اروا تامین نمایند و همچنین آقای احمد دهقان مدیر محترم تاشاخانه تهران و مدیران محترم تاشاخانه فرهنگ و استاد بزرگ هنرمند محاصر آقای علیقی وزیر بنام اسفل صغیر و بنم و سایر بستگان او سیاستمداری میهنماهییم .
۱۱۵۱۳-۲ علیقلی . ظلی - حسین قلی . اخلاق

دوشنبه است و دوم بهمن ماه ۱۳۲۴

بیاد خواننده شهیر

دیروز در تاشاخانه تهران مجلس یادبودی بمناسبت درگذشت خواننده شهیر رضا قلی میرزا ظلی برپا بود که در آن همه زیادی از مدیران جراید نمایندگان مجلس ، ممبران کل وزارت فرهنگ ، مدیر کل و روسری بانک ملی و عده زیادی از هنر پیشگان و اعضای انجمن موسیقی ملی شرکت داشتند . بدو آقای دهقان مدیر ساشا خانه تهران شرح مؤثری از تاریخچه زندگی و صفات مرحوم ظلی بیان کردند و از مدیر کل بانک و مهد ری بانک ملی که در معالجه آن مرحوم تاحد امکان کوشش کرده بودند بایناسخاری سوده و از آقای ابتهاج که حضور داشتند تقاضا کردند شهریه ای درباره فرزندان خود در سال آن مرحوم برقرار شود و یادآور شدند که بجزودی نرسرت بزرگی شرکت اعضای انجمن موسیقی ملی بیاد ظلی برپا خواهد شد مدعیکی از صفحات ظلی یادبود آن مرحوم بسمه حطار رسید .

سبب آقای خلیلی مدیر اقدام بیانات مؤثری ایراد کردند و آقای علیقی وزیر راجع به روهنرمندان سخنرانی جالب توجهی ایراد کردند و آنگاه آقای فتوحی قیام اشعاری که باین مناسبت ساخته بودند و بسیار مؤثر بود خواهند در خانه آقای فضل الله ایبکان نیز بیاناتی ایراد نمودند و مجلس تدکیر در میان تاریخ عموم در ساعت ۶ خانه پذیرفت .

امروز ، بیش از شصت سال از مرگ هنرمند بزرگی می گذرد که به حق می باید لقب استاد آواز را به او داد. هنرمندی که در سن بیست و شش سالگی ، با به یادگار گذاردن تعداد اندکی صفحه از آثارش توانست تا چند نسل بعد این چنین تاثیرگذار باشد، به یقین لایق نام استادی است . حیف و صد حیف که دیگر کمتر کسی است که آن روزها را به خاطر داشته باشد. روزهای شهرت و بیماری و روز های کش مکش مرگ و زندگی یک نابغه .

روانش شاد

۱ - شادروان مشحون که در آن سال برای ماموریتی در همدان حضور داشته شرح ملاقات جالبی را با ظلی ذکر کرده است (تاریخ موسیقی ایران ، ص ۶۶۸) .